

VIJEĆE ZA FINANCIJSKU STABILNOST

HNB, Hanfa, MF, DAB

IZVJEŠTAJ O RADU VIJEĆA ZA FINANCIJSKU STABILNOST U 2015. GODINI

UVODNE NAPOMENE

U drugoj godini rada Vijeća za financijsku stabilnost realizirani su njegovi najvažniji zadaci, a to su sudjelovanje u oblikovanju makrobonitetne politike, identifikacija, ocjenjivanje i razmatranje sistemskih rizika, aktivnosti povezane s ispunjavanjem zahtjeva iz upozorenja i preporuka Europskog odbora za sistemske rizike (ESRB), osiguranje suradnje i razmjene informacija između nadležnih tijela, rad na usklađivanju metodologije za identifikaciju sistemski važnih financijskih institucija ili struktura, sudjelovanje u aktivnostima vezanima uz oporavak i sanaciju kreditnih institucija i nebankarskih financijskih institucija te sudjelovanje u oblikovanju sustava osiguranja depozita. Ovaj izvještaj odnosi se na 2015. godinu te će se navesti najvažniji podaci o Vijeću, njegovim aktivnostima i zaključcima iz tog razdoblja.

SASTAV VIJEĆA ZA FINANCIJSKU STABILNOST

Vijeće čine predstavnici institucija ključnih za očuvanje financijske stabilnosti u Republici Hrvatskoj, a to su Hrvatska narodna banka (HNB), Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (Hanfa), Ministarstvo financija Republike Hrvatske i Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka (DAB).

Predsjednik i član Vijeća po funkciji jest guverner HNB-a Boris Vujčić. Ostali predstavnici HNB-a koji su na jednogodišnji mandat imenovani odlukom Savjeta HNB-a bili su: Relja Martić, zamjenik guvernera, Vedran Šošić, viceguverner za poslove iz područja istraživanja i statistike, te Damir Odak, viceguverner za poslove iz područja bonitetne regulative i supervizije.

Predstavnici Hanfe bili su predsjednik Upravnog vijeća Petar-Pierre Matek, koji je član Vijeća po funkciji, te Gordana Letica, zamjenica predsjednika Upravnog vijeća Hanfe, koju je na jednogodišnji mandat imenovalo Upravno vijeće Hanfe.

Predstavnik Ministarstva financija po funkciji bio je ministar Boris Lalovac, koji je uza sebe imenovao Maroja Langa, koji je tu funkciju obnašao do razrješenja s dužnosti pomoćnika ministra financija.

Predstavnica DAB-a po funkciji bila je direktorica Marija Hrebac, koja je uza sebe na jednogodišnji mandat imenovala Josipa Lozančića. Josip Lozančić je 1. listopada 2015. prešao na drugu funkciju, zbog čega mu je privremeno obustavljena funkcija u DAB-u, a time i u Vijeću za financijsku stabilnost.

RAD VIJEĆA ZA FINACIJSKU STABILNOST

Vijeće se u 2015. godini sastalo dva puta, 9. veljače i 7. srpnja, a raspravljalo je i razmjenjivalo mišljenja o ukupno osam točaka dnevnog reda.

Ključne teme sjednica Vijeća bile su ocjenjivanje glavnih rizika za financijsku stabilnost u bankarskom i nebankarskom sektoru te identifikacija sistemski važnih financijskih institucija koje su pod nadzorom Hanfe. Uz to, raspravljalo se i o provođenju testova otpornosti na stres bankarskog sektora i uvođenju regulative Solvency II u sektor osiguranja te mogućem utjecaju neizvjesnosti glede ishoda grčkih pregovora s EU-om na financijsku stabilnost u Hrvatskoj. Predstavnici HNB-a informirali su članove Vijeća i o održavanju i uvođenju zaštitnih slojeva kapitala u Hrvatskoj, zaštitnog sloja za strukturne sistemske rizike za kreditne institucije koji se nije promijenio u odnosu na prethodno razdoblje i iznosi 1,5%, odnosno 3%, ovisno o vrsti institucija te o uvođenju protucikličkoga zaštitnog sloja koji iznosi 0% jer je ocijenjeno da trenutačno ne postoje rizici od prekomjernoga kreditiranja koji bi imali sistemske posljedice na funkcioniranje financijskih tržišta s potencijalnim negativnim posljedicama na realna gospodarska kretanja.

U 2015. godini Vijeće nije objavljivalo upozorenja ni preporuke o primjeni odgovarajućih mjera i instrumenata, a objavilo je dva priopćenja kojima je informiralo javnost o održanim sjednicama i najvažnijim temama i zaključcima provedenih rasprava te Izvještaj o radu Vijeća u 2014. godini.

OPĆA OCJENA FINACIJSKE STABILNOSTI U 2015. GODINI

Unatoč poboljšanim gospodarskim ostvarenjima i očekivanjima te razmjerno povoljnijim kretanjima u međunarodnom okružju, rizici za financijsku stabilnost i u 2015. godini bili su izraženi zbog strukturnih slabosti domaćega gospodarstva.

Realna stopa rasta BDP-a za 2015. iznosila je 1,6%, što je znatno više u odnosu na 0,5% koliko se projiciralo početkom te godine, a za 2016. predviđa se da će iznositi 1,8%. Višak na tekućem računu platne bilance za 2015. iznosio je 5,2% BDP-a (djelomično i zbog učinka gubitaka banaka na osnovi konverzije kredita vezanih uz švicarski franak, što iznosi oko 2% BDP-a), dok će prema projekcijama za 2016. iznositi 3,1% BDP-a.

Zbog ostvarenoga gospodarskog rasta i znatno manjega fiskalnog manjka od prethodnih očekivanja koji je za 2015. iznosio 3,2% BDP-a, pokazatelji fiskalne održivosti blago su se poboljšali, no strukturne neravnoteže i dalje su izražene. To se u prvom redu odnosi na relativno visok te i dalje rastući javni dug, koji je na kraju 2015. iznosio 86,7% BDP-a, kao i na visok udio inozemnog duga u BDP-u krajem 2015. od 103,7%, koji domaće gospodarstvo čine vrlo osjetljivim na nagle promjene kamatnih stopa zbog mogućeg rasta referentnih kamatnih stopa ili znatnijeg povećanja premije za rizik države. Europska financijska tržišta nastavile su obilježavati obilna likvidnost i niske kamatne stope. Tome su pridonijeli nastavak ekspanzivne monetarne politike ESB-a, koja je rezultirala daljnjim poboljšavanjem financijskih uvjeta glede

dostupnosti, cijene i ročnosti financiranja, kao i izražena spremnost ESB-a na nastavak upotrebe nekonvencionalnih mjera dokle god se ocjenjuje potrebnim. S druge strane, američka središnja banka Fed na sastanku u prosincu započela je s postupnim podizanjem referentnih kamatnih stopa, a uz pretpostavku daljnjeg oporavka američkoga gospodarstva nastavak tog procesa očekuje se u drugom polugodištu 2016. Snižavanje projekcija globalnog rasta nastavljeno je i u 2016., a donekle zabrinjava i usporavanje rasta kineskoga gospodarstva, kao i produljena recesija u dijelu velikih zemalja s tržištima u nastajanju poput Rusije i Brazila, što bi moglo rezultirati povećanom kolebljivošću i pooštavanjem uvjeta na financijskim tržištima.

Analiza pojedinih sektora domaćega gospodarstva pokazala je da se kod sektora stanovništva nastavio višegodišnji proces razduživanja, pospješen konverzijom kredita u švicarskim francima kojom se smanjuje glavnica kredita. Uz navedeno smanjenje duga, s obzirom na porast depozita i ostale likvidne imovine, pad kamatnih stopa te rast realnog dohotka zbog izmjena poreznih propisa i pada cijena energenata, smanjila se agregatna ranjivost ovog sektora. Zaključeno je da se zaustavljanje trenda razduživanja očekuje tek sa snažnijim i stabilnijim gospodarskim oporavkom koji će potaknuti rast optimizma potrošača.

Ranjivost sektora nefinancijskih poduzeća smanjila se primarno zahvaljujući dobrim poslovnim rezultatima ostvarenima u 2014. i 2015., ali i očekivanju povoljnih rezultata za 2016. s obzirom na nastavak rasta BDP-a u prvom tromjesečju 2016. Slično kao i sektor stanovništva, nefinancijska poduzeća nastavila su se razduživati s relativno visokih razina, iako je taj trend prije svega bio povezan sa smanjivanjem duga javnih poduzeća te obveza prema povezanim poduzetnicima i vrijednosnim papirima. Iz provedenih analiza može se zaključiti da se dio dobiti nefinancijskih poduzeća nastavlja pretvarati u kapital i pričuve (rast pričuva u 2015. godini iznosi oko 40%). Provedena analiza pokazala je kako se znatna zaduženost poduzeća u Hrvatskoj u usporedbi s drugim novim članicama EU-a donekle može objasniti većim udjelom materijalne imovine u bilancama poduzeća, što je najizraženije u djelatnosti građevinarstva djelomično i zbog specifičnosti hrvatskoga financijskog i nekretninskog tržišta.

Rezultati integriranih testova otpornosti hrvatskoga bankarskog sektora koji uključuju ispitivanje solventnosti i likvidnosti na moguće šokove pokazali su da je i nakon sedam godina krize domaći bankovni sustav još uvijek sposoban podnijeti udare koji bi ugrožavali kontinuitet poslovanja pojedinačnih kreditnih institucija, iako uz nešto lošije rezultate nego u prethodnim ispitivanjima otpornosti. Takvi rezultati posljedica su manje kapitalizacije nakon konverzija kredita vezanih uz švicarski franak, ali i nešto jačih šokova iz stresnog scenarija.

Zaključno, unatoč višegodišnjoj recesiji domaći financijski sustav ostao je stabilan bez potrebe za intervencijama, a rad institucija zaduženih za očuvanje financijske stabilnosti bio je usmjeren na uvođenje regulative s ciljem jačanja otpornosti individualnih institucija i sustava u cjelini.

MJERE MAKROBONITETNE POLITIKE U 2015.

Tijekom 2015. godine poduzete su različite aktivnosti koje su imale makrobonitetne učinke. Donesena je Odluka o primjeni stope protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala, izvršeno je preispitivanje visine zaštitnog sloja kapitala za strukturni sistemski rizik, doneseni su Zakon o

sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava i Zakon o osiguranju depozita te su izvršene izmjene Zakona o kreditnim institucijama, a donesena je i Odluka o postupku odobravanja metodologije za određivanje stupnja rizičnosti kreditnih institucija pri izračunu premija za osigurane depozite te Odluka o izvješćivanju o planovima financiranja.

U siječnju 2015. donesena je Odluka o primjeni stope protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala¹ koja je na snagu stupila u siječnju 2016., čime je započelo formalno praćenje sistemskih rizika cikličke prirode u RH koji mogu negativno djelovati na financijsku stabilnost te su uspostavljeni mehanizmi za prevenciju i jačanje otpornosti na taj rizik. Analitičke ocjene tih rizika i referentnih stopa protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala objavljivale su se u redovitim tromjesečnim intervalima (31. ožujka, 30. lipnja, 30. rujna i 31. prosinca 2015.) na internetskoj stranici HNB-a, u skladu s odredbama članka 123. Zakona o kreditnim institucijama. Na temelju redovitih analiza provedenih tijekom 2015. stopa protucikličkoga zaštitnog sloja kapitala zadržana je na početnoj razini od 0%. Uz to, u travnju 2015. izvršeno je i preispitivanje visine zaštitnog sloja kapitala za strukturni sistemski rizik koji su kreditne institucije sa sjedištem u RH dužne održavati u visini od 1,5%, odnosno 3% ukupnog iznosa izloženosti riziku u skladu s tržišnim udjelom, počevši od svibnja 2014. S obzirom na to da su sistemski rizici povezani s visokim stupnjem makroekonomskih neravnoteža, poslovanjem sistemski važnih financijskih institucija, visokom koncentracijom u bankarskom sektoru te slabom likvidnosti tržišta nekretnina i u 2015. bili prisutni, a što je pokazala analiza strukturnih elemenata financijske stabilnosti i sveobuhvatna ocjena prisutnih rizika u gospodarstvu koju HNB redovito provodi, zadržan je spomenuti zaštitni sloj uz nepromijenjene stope, o čemu je HNB objavio priopćenje 30. travnja 2015. na internetskoj stranici.

Zakonom o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava² uspostavljen je okvir za oporavak i sanaciju kreditnih institucija i investicijskih društava u RH te se njime uređuju: pravila, postupci i instrumenti za sanaciju; ovlasti i zadaci sanacijskih i nadležnih tijela te osnivanje, financiranje i korištenje sredstava sanacijskog fonda i upravljanje njime. Sanacijska tijela ovlaštena za izvršavanje ovlasti za sanaciju i primjenu sanacijskih instrumenata u RH u skladu s podjelom ovlasti kako je određeno zakonskim odredbama jesu:

- HNB kao sanacijsko tijelo za kreditnu instituciju i grupu kreditnih institucija koje procjenjuje provedivost i opravdanost postupka sanacije nad onim kreditnim institucijama koje dođu u financijske poteškoće. Sanacijske ovlasti HNB-a uključuju provođenje procjene mogućnosti i opravdanosti sanacije odnosno stečaja, izradu sanacijskih planova, utvrđivanje i nalažanje uklanjanja prepreka za provođenje stečaja odnosno sanacije, određivanje minimalnog zahtjeva za regulatorni kapital i podložne obveze te koordinaciju rada sanacijskih tijela u RH s relevantnim tijelima drugih država članica;
- Hanfa kao sanacijsko tijelo za investicijsko društvo, grupu investicijskih društava i financijske institucije za koje je nadležna te

1 NN, br. 9/2015.

2 NN, br. 19/2015.

- DAB za kreditnu instituciju, grupu kreditnih institucija, investicijsko društvo, grupu investicijskih društava i financijsku instituciju. DAB ujedno provodi postupak sanacije nakon njegova otvaranja.

Ministarstvo financija određeno je kao nadležno ministarstvo za izvršavanje poslova u okviru Zakona o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava, i to za davanje prethodnog mišljenja na nacrt sanacijskog plana pojedine kreditne institucije te primjene državnih instrumenata financijske stabilizacije. Postupak sanacije provodi se primjenom nekog od sanacijskih instrumenata i ovlasti kojima se najbolje ostvaruju ciljevi koji su relevantni u okolnostima pojedinog slučaja, a u svrhu osiguravanja kontinuiteta ključnih funkcija; izbjegavanja većega štetnog učinka na financijsku stabilnost, posebno sprječavanjem širenja štetnih učinaka na financijski sustav, uključujući i njihovo širenje na tržišnu infrastrukturu te održavanje tržišne discipline; zaštite javnih sredstava tako da se na najmanju moguću mjeru svede oslanjanje na izvanrednu javnu financijsku potporu; zaštite deponenata koji imaju osigurane depozite i ulagatelja zaštićenih sustavom zaštite ulagatelja te zaštite sredstava i imovine klijenata.

S tim u vezi mijenjan je i dopunjavan i Zakon o kreditnim institucijama³ u koji su prenesene odredbe Direktive 2014/59/EU⁴, koja je objavljena 2014., a čija je svrha bila uspostavljanje sustava koji će pružiti skup instrumenata za sveobuhvatnu i učinkovitu intervenciju u instituciji koja propada, ili je vjerojatno da će propasti, kako bi se osigurao nastavak ključnih funkcija institucije, uz istodobno ograničavanje utjecaja propadanja institucije na gospodarski i financijski sustav na najmanju moguću mjeru. Osim toga, nastoji se minimizirati angažman javnih sredstava, a trošak sanacije u slučajevima kad se ona provodi prenijeti na vlasnika i vjerovnike. Time je postojeći normativni okvir proširen odredbama kojima se uređuje postupanje kreditnih institucija i nadležnih tijela u postupcima sanacije. Odredbe navedene direktive transponirane su u 2015. godini i u spomenuti Zakon o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava i u Zakon o tržištu kapitala.

Izmjene i dopune Zakona o kreditnim institucijama stvorile su i pravni okvir za izmjene i dopune Odluke o planovima oporavka kreditnih institucija⁵, a zbog izmjena pojedinih odredbi povezanih s izračunom ograničenja ulaganja u materijalnu imovinu bilo je potrebno donijeti odgovarajuće izmjene Odluke o provedbi Uredbe (EU) br. 575/2013 u dijelu kojim se uređuju ulaganja kreditnih institucija u kvalificirane udjele izvan financijskog sektora i ograničenju ulaganja kreditnih institucija u materijalnu imovinu.

3 NN, br. 19/2015.

4 Direktiva 2014/59/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 15. svibnja 2014. o uspostavi okvira za oporavak i sanaciju kreditnih institucija i investicijskih društava te o izmjeni Direktive Vijeća 82/891/EEZ i direktiva 2001/24/EZ, 2002/47/EZ, 2004/25/EZ, 2005/56/EZ, 2007/36/EZ, 2011/35/EU, 2012/30/EU i 2013/36/EU te uredbi (EU) br. 1093/2010 i (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća (Službeni list EU-a, L 173); takozvana Direktiva o oporavku i sanaciji banaka (engl. *Bank Recovery and Resolution Directive*, BRRD)

5 NN, br. 67/2015.

Zakon o kreditnim institucijama u 2015. usklađen je i s Direktivom 2014/49/EU⁶, na temelju koje je donesen Zakon o osiguranju depozita⁷. U skladu s tim Zakonom premije za osiguranje depozita ovise o stupnju rizičnosti pojedine kreditne institucije. U tu svrhu HNB je primijenio smjernicu Europskoga nadzornog tijela za bankarstvo (EBA) o metodama za izračun doprinosa sustavima osiguranja depozita donošenjem Odluke o postupku odobravanja metodologije za određivanje stupnja rizičnosti kreditnih institucija pri izračunu premija za osigurane depozite kojom su pobliže određeni kriteriji za odobravanje metodologije za izračun stupnja rizičnosti pojedine kreditne institucije pri izračunu premija za osigurane depozite.⁸ Pritom samu metodologiju određuje DAB, a HNB je odobrava. Time se potiče smanjenje rizičnosti poslovanja kreditnih institucija jer visina premije izravno ovisi o pokazateljima koji odražavaju pojedine kategorije rizika povezanih s poslovanjem banaka. Prema Zakonu o osiguranju depozita visina iznosa osiguranih depozita zadržana je na 100.000 EUR u kunskoj protuvrijednosti, a rok za isplatu osiguranih depozita od 20 dana od dana nastupa osiguranog slučaja postupno će se smanjivati i od 1. siječnja 2024. iznositi će sedam dana. Od 1. lipnja 2016. premija za osiguranje depozita, osim na osnovi iznosa osiguranih depozita, obračunavat će se i s obzirom na stupanj rizičnosti kreditne institucije. U skladu sa svojim glavnim zadaćama, DAB i dalje prikuplja premiju i upravlja fondom osiguranja depozita.

Smjernicu EBA-e o usklađenim definicijama i obrascima za planove financiranja kreditnih institucija prema Preporuci A4 (ESRB/2012/2) HNB je uveo u obliku Odluke o izvješćivanju o planovima financiranja s ciljem boljeg praćenja rizika financiranja pojedine kreditne institucije, ali i cijelog sustava⁹. Ovom Odlukom propisano je da su sve značajne kreditne institucije dužne jednom godišnje HNB-u dostavljati propisane izvještaje. Osim informacija koje su propisane EBA-inom smjernicom, HNB je propisao i obvezu dostavljanja dodatnih informacija koje se smatraju važnima s obzirom na specifičnosti hrvatskoga financijskog tržišta te postojeće poslovne modele hrvatskih kreditnih institucija.

Najznačajnije su se aktivnosti u nebankovnom segmentu financijskog sustava nakon potrebnih usklađivanja propisa odnosile ponajprije na praćenje rizika kod rada onih nebankarskih institucija koje zbog svojeg položaja imaju značajan utjecaj na hrvatski financijski sustav. Stoga je intenzivno praćeno poslovanje Zagrebačke burze, tijekom usklađivanja društva SKDD CCP-Smart Clear d.d. s potrebnim propisima s namjerom obavljanja poslova namire transakcija financijskih instrumenata u svojstvu središnje druge ugovorne strane te poslovanje jedinoga mirovinskog osiguravajućeg društva. Također treba istaknuti kako je razmatrano da će društva za osiguranje zbog važećih propisa iz područja osiguranja od 1. siječnja 2018. godine imati dodatne kapitalne zahtjeve. S obzirom na stupanje na snagu novog Zakona o osiguranju (1. siječnja 2016.), tijekom 2015. izvršene su pripreme za usklađivanje s odredbama tog Zakona, a koje su uključivale i komunikaciju s industrijom i postupnu prilagodbu punoj primjeni nove regulative (s naglaskom na sustav upravljanja, procjenu rizika, izvještavanje i formiranje ključnih funkcija) na temelju pripremnih smjernica EIOPA-e.

6 Direktiva 2014/49/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o sustavima osiguranja depozita (Službeni list EU-a, L 173)

7 NN, br. 82/2015.

8 NN, br. 129/2015.

9 NN, br. 76/2015.

Općenito nisu zamijećeni značajni rizici na tržištu kapitala, u području poslovanja investicijskih fondova i lizinga. Nadzor mirovinskih fondova s obzirom na njihovu ulogu u sustavu i dalje je bio intenzivan, s tim da je posebno naglašen nadzor usklađivanja poslovanja društava sa Zakonom (stupio na snagu u 2014.), pri čemu je osobita pozornost usmjerena na provjeru usklađenosti organizacijskih zahtjeva. Rok za usklađenost društava sa Zakonom o faktoringu produljen je, pa puna primjena odredbi tog Zakona nije bila moguća.

Hanfa je unutar svojih nadzornih aktivnosti razradila i nadzor čiji je krajnji cilj utvrđivanje sistemski važnih financijskih institucija te je predstavila relevantnu metodologiju utvrđivanja važnih financijskih institucija i pripadajući popis svojih subjekata nadzora identificiranih kao važnih.

SPORAZUMI I SURADNJA U 2015.

HNB i Hanfa sudjelovali su u radu EBA-e (Europskoga nadzornog tijela za bankarstvo), ESMA-e (Europsko nadzorno tijelo za vrijednosne papire i tržišta kapitala) i EIOPA-e (Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje) te su nastavili održavati redovitu i uspješnu komunikaciju s ESRB-om i nadležnim tijelima drugih država, što osigurava konzistentniju procjenu prekograničnih efekata povećavajući učinkovitost mjera na međunarodnoj razini.

Tijekom 2015. suradnja između HNB-a i DAB-a dodatno je poboljšana uspostavom automatizirane razmjene podataka potrebnih za određivanje stupnja rizičnosti kreditnih institucija pri izračunu premije osiguranja depozita i za izračun sanacijske premije, što bitno olakšava koordinaciju poslova ovih institucija povezanih s očuvanjem financijske stabilnosti. Uz to, HNB je osnovao radnu skupinu za izradu Odluke o postupku odobravanja metodologije za određivanje stupnja rizičnosti kreditnih institucija pri izračunu premija za osigurane depozite.

Zagreb, 14. srpnja 2016.